

Suwalki wczoraj i dziś

TransFormacja Miasta

The Past and Present of Suwalki

The TransFormation of a City

POGODNE
SUWAŁKI

Suwałki wczoraj i dziś

TransFormacja Miasta

The Past and Present of Suwalki
The TransFormation of a City

Dorożka przed kościołem św. Aleksandra w Suwałkach w okresie II wojny światowej
A carriage in front of the St. Alexander's Church in Suwałki during World War II

Na przestrzeni ostatnich lat jesteśmy świadkami znacznych przemian zachodzących w naszym mieście praktycznie w każdej dziedzinie życia. Zadaniem niniejszej publikacji nie jest jednak przekazanie informacji na temat tego, jak wiele wydatkowano środków finansowych, czy też ile zużyto cegieł, ale pokazanie, że Suwałki są atrakcyjnym miastem zarówno dla mieszkańców, jak i odwiedzających je gości.

Poprzez tę publikację chciałbym zaproponować Państwu podróż w czasie. Będzie to podróż, podczas której pokażemy transformację naszego miasta. Miasta, którego charakter kształtowany był już przez jego założycieli – kamedułów, organizatorów gospodarki i handlu na naszych ziemiach. Miasta wielokulturowego i wielowyznaniowego, w którym na co dzień żyli obok siebie obywatele różnych narodowości i różnych wyznań. Miasta ludzi o otwartych umysłach, dynamicznego i otwartego na współpracę.

Życzę przyjemnej lektury!

During the last few years we have been witnessing substantial changes which have taken place in our city in relatively every field of life. This publication however, is not intended to supply information on the amount of financing utilised in the city, nor how many bricks were used, but to show that Suwałki is an attractive city both to its inhabitants and to its visitors.

Through this publication, I would like to take you on a journey through time. It shall be a trip, which will present the transformation of our city. A city, which character had been shaped long ago by its creators – the Camaldolese monks, the instigators of economy and trade in this region. A city of many cultures and many religions. A dynamic city, open to cooperation and full of open-minded people.

I wish you a pleasant read!

Czesław Renkiewicz,

Czesław Renkiewicz

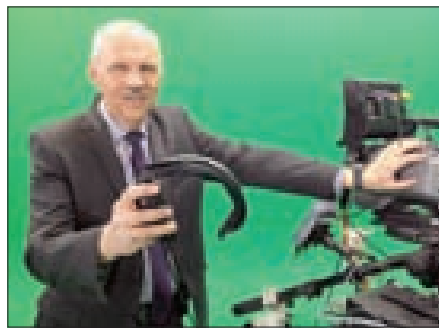
Prezydent Miasta Suwałk
the Mayor of the City of Suwałki

Wojciech Kowalewski,
były piłkarz, reprezentant Polski
former football player, member of the Polish
national team

*Lubię Suwałki bo to moje rodzinne miasto.
Tu się wychowałem, tu dorastałem, stąd ruszy-
łem w „wielki” świat sportu. Tu mieszka moja
rodzina, przyjaciele, znajomi. Tu też wracałem
często i wracam teraz.*

*I like Suwałki because this is my home town. I
was raised here, I grew up here and from here
I have set off into the great world of sport. This
is where my family and friends still live. I have
always come back here and I still often do.*

Tomasz Zubilewicz,
dziennikarz telewizji TVN
journalist of the TVN station

*Suwałki? Absolutnie tak, na każdą porę roku,
na każdą pogodę i to bez względu na biomet.
Przyjedź, zobacz, wrócisz. Życie jest piękne!*

*Suwałki? Absolutely yes, in every time
of year and every weather regardless the
biomet. Come and see for yourself. You will
surely return again. Life is beautiful!*

**Jan Chojnacki, z lewej z nieżyjącym
Prezydentem Suwałk Józefem Gajewskim,**
Jan Chojnacki (on the left) with the deceased
President of Suwałki Jozef Gajewski
dziennikarz muzyczny programu III Polskiego
Radia
music journalist of Programme Three of the
Polish Radio

*Mówią, że tu jest polski biegun zimna.
A mnie Suwałki grzeją – bo Suwałki czują
bluesa!*

*Some say this is the Polish north pole,
but for me Suwałki is a hot city – 'cause Suwał-
ki feel the blues!*

Wojciech Fortuna,
były skoczek narciarski, mistrz olimpijski z Sapporo w 1972 r.
former ski jumper, Olympic medalist in Sapporo 1972

*Lubię Suwałki za to, że są tu dobrzy ludzie, piękni ludzie, którzy kochają
sport i dbają o rozwój tego miasta. Od kiedy tu mieszkam, czyli od 2003
roku, widzę ogromny rozwój. Wszystkich zapraszam na narty do
Szelmentu!*

*I like Suwałki for its good people, beautiful people, who love sport and
care for the development of this city. Since I moved here in 2003, I can
see great changes. I would like to invite everyone to come skiing to
Szelment!*

Stanisław Tym,
satyryk, aktor, reżyser i felietonista
comedian, actor, director and columnist

*W 1971 roku pierwszy raz zobaczyłem Wigry. Pięć lat później ze stałym
meldunkiem nadwigerskich Zakątów oglądałem suwalskie niebo
i gwiazdy i Wigry i moje psy. Suwalszczyzna dookoła. Jednego żałuję,
że nie przyjechałem tu 20 lat wcześniej.*

*In 1971 I have seen Wigry for the first time. Five years later, being already
a citizen of Zakąty near Wigry, I watched the sky, the stars, the Wigry
Lake and my dogs. Suwalszczyzna was all around me. I only regret,
that I have not come here 20 years earlier.*

Andrzej Wajda,

reżyser, laureat Oscara w 2000 r. za całokształt twórczości
director, winner of the Academy Honorary Award in 2000

Gdybym zdecydował się kiedykolwiek zrobić film o sobie, rozpoczynałby się on od zamglonych, mało ruchliwych obrazów: zachodzące czerwone i zimowe słońce w perspektywie ulicy Kościuszki w Suwałkach.

If I ever decided to make a film about myself, it would begin with the foggy, almost still images: the setting, red, winter sun seen from Kosciuszki Street in Suwalki.

Andrzej Pondzielski,

poeta, autor tekstów piosenek
poet, author of song lyrics

*Rozwój – to nieustająca pogoń za wymaganiami Epoki.
A Epoka – jak to Epoka – cóż tam ona może wiedzieć o Naturze, o Krajobrazie, o Lesie, o Wodzie. Lubię być na Suwalszczyźnie. Bo Epoka – tu – jakby lżejsza.*

*Development – a non-stopping race for the achievements of an Era.
And the Era – as usual – what can it know about the Nature, the Landscape, the Forest, or Water. I like being in the Suwalszczyzna. Because the Era here seems slightly lighter.*

Anna Komorowska, małżonka Prezydenta RP

First Lady of Poland

Od 40 lat lubię Suwałki jako stolicę bardzo mi bliskiej Suwalszczyzny. Cieszę się, że mimo zmian ciągle pozostaje to „coś” w klimacie miasta i ludziach.

I have favoured Suwalki as the capital of the Suwalszczyzna region for nearly 40 years. I am extremely happy, that despite the constant changes, the region is still able to retain a certain feel of its city and its people.

Andrzej Strumiłło,

malarz, grafik, rzeźbiarz
painter, printer and sculptor

Jestem trzecim pokoleniem pielgrzymów, których wiatr historii wypędził z ziemi dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i miota po świecie. Zdeptałem bruki i asfalty wielu miast. Suwałki przygarnęły mnie gościnnie, nadając tytuł Obywatela Honorowego. Będę rad jeżeli mój trud i czas będą użyteczne dla Suwałk.

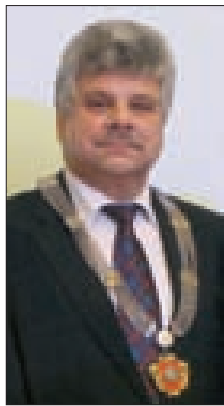
I am of the third generation of pilgrims, who were removed from the Polish motherland and thrown into the world. I have tread the cobblestones of many cities. Suwalki embraced me with a warm welcome, bestowing upon me the title of an Honorary Citizen. I will be happy if my work and time are to Suwalki's benefit.

**Günter Rhein,
Burmistrz Waren, Niemcy
Mayor of Waren City, Germany**

Od roku 1999, czyli od rozpoczęcia współpracy między naszymi miastami partnerskimi, mogłem doświadczać zmian zachodzących w Waszym mieście. Drodzy mieszkańcy, możecie być dumni z tego, co zostało dotychczas osiągnięte. Za sprawą starannych renowacji budynków historycznych i zarazem pasjonującemu połączeniu przeszłości z nowością ponownie jest coś w nich wspaniałego do odkrycia. W sposób szczególny dziękuję za Waszą gościnność i życzę dalszego pomyślnego rozwoju Waszego miasta.

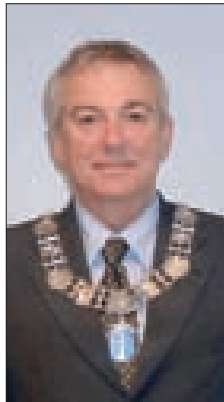
Since 1999, a year which marked the beginning of the cooperation between our partner cities, I have experienced the changes happening in your city. Dear citizens, you should be proud of the achieved results. With the help of meticulous restoration of old buildings and an exciting combination of the old and the new, there is something entirely new and worth of discovering in them yet again. I would like to extend my special gratitude for your hospitality and wish you further successes in the development of your city.

**Feliksas Džiautas, Mer Alytusa, Litwa
Mayor of Alytus City, Lithuania**

Suwalki są jednym z najbardziej aktywnych miast partnerskich miasta Alytus. Wspólnie wprowadziliśmy w życie wiele projektów inwestycyjnych. Suwalki są pięknym i nieustannie zmieniającym się miastem.

Suwalki is one of the most active partner cities of Alytus city municipality. We implemented a lot of investment projects. This is the beautiful and constantly changing city.

**Jørn Christensen, Burmistrz Notodden, Norwegia
The Mayor of Notodden, Norway**

Jak dotąd Suwalki odwiedziłem tylko raz, ale podczas mojej krótkiej wizyty zobaczyłem wiele i byłem pod wrażeniem widocznych wszędzie przemian. Jednak ważniejsze niż postęp i zmiany są tu ludzka gościnność i przyjazna atmosfera.

So far, I have been to Suwalki only once, but I have managed to see a lot, and what impresses me the most is the transformation I see everywhere. But even more important are the hospitality and the friendliness!

**Jüri Kaver, Mer Võru, Estonia
Mayor of Võru city, Estonia**

Mogę powiedzieć, że Suwalki i miasto Võru, będące bliźniaczymi miastami od 1999, są starymi przyjaciółmi. Jesteśmy pod szczególnym wrażeniem młodych sportowców z Suwałk, którzy wzięli udział w Młodzieżowych Igrzyskach Sportowych bliźniaczych miast w Võru, z uwagi na ich ogromnego ducha walki w wielu konkurencjach. Podczas naszej wizyty w Suwałkach doświadczaliśmy miejscowej gościnności i przyjaźni! Wasze miasto zauroczyło nas swoją czystością i zielenią – w Suwałkach każdy czuje się mile widzianym gościem.

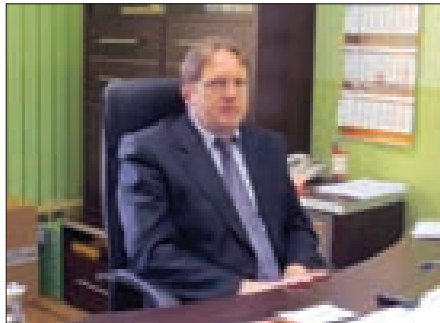
I can say that Suwalki town is a good old friend of Võru, our city have been twin towns since 1999. We are impressed by the young sportsmen from Suwalki, who have taken part in Võru Twin Towns Junior Sports Games, because of their great spirits in different competition fields. During our visits to Suwalki we have experienced Suwalkians friendliness and hospitality! Your town has fascinated us by the cleanness and greenery – in Suwalki everyone feels like a welcome guest.

**Elita Eglitē, Mer Amata, Łotwa
Mayor of Amata municipality, Latvia**

Suwalki są wyjątkowym miejscem mającym wiele uroku. Zawsze z radością odwiedzam Suwałki, aby spotkać się z przyjaciółmi, cieszyć się z polskiej gościnności i dowiadywać się, jak tworzy miejsce atrakcyjne do życia, pracy i wypoczynku.

Suwalki is a great place with its own special charm. I am always happy to visit Suwalki to meet friends, to enjoy a polish hospitality and learn how to make place attractive for living, working and leisure.

**Andriej G. Naumow, Mer Czerniachowska, Rosja
The Mayor of Czerniachowsk, Russia**

W okresie naszej współpracy widzimy, jak Suwałki zachowując swoją tożsamość, stają się coraz ładniejsze i bogatsze. Aktywna rola administracji i mieszkańców miasta, jest potwierdzona realnymi działaniami zmieniającymi rodzinne miasto w jedno z piękniejszych i dobrze zagospodarowanych miast Polski.

Throughout the period of our cooperation we can see how Suwalki have become more and more beautiful and wealthy, while maintaining its identity. The active role of the city's administration and inhabitants is credited by the transformation this city has experienced, from a small, family town into one of the most beautiful and well maintained Polish cities.

**Vidmantas Brazys, Mer Marijampola, Litwa
The Mayor of Marijampolė Municipality, Lithuania**

Jesteśmy szczęśliwi z powodu zawsze pięknych, rozwijających się w europejskiej tradycji Suwałk. Jesteśmy dumni, że utrzymujemy długoletnie stosunki z tym miastem.

We are happy of always beautiful, European tradition growing Suwalki city. We are proud that we support long and developed relations with this city.

**Damian Carême, Mer Grande-Synthe, Francja
The Mayor of Grande-Synthe, France**

To właśnie w Suwałkach miałem szczęście widzieć i podziwiać prawdziwe 4 pory roku, za każdym razem była i jest to wielka przyjemność. To piękne miasto, bogate w historię, tradycję, ciągle rozwijające się życie kulturalne, społeczne i sportowe, bogate w wszechobecną przyrodę, a przede wszystkim zamieszkane przez czarujących i gościnnych ludzi!

I had the rare possibility of admiring all four seasons in Suwalki and it was one of the greatest experiences. This beautiful city, with its rich history and tradition, its continuously developing cultural, social and sport life and its abundant and natural surroundings, is inhabited by charming and hospitable people!

Panorama Suwałk, widok na Browar Kunca, pocz. XX w.

Panorama of Suwalki, view of the Kunc's Brewery, beginning of 20th century

HISTORIA

Ta historia zaczęła się ponad trzysta lat temu, pośrodku puszczy, która wtedy porastała miejsce, gdzie dziś znajdują się Suwałki. Nieopodal, piętnaście kilometrów na wschód, na półwyspie wcinającym się w jezioro Wigry osiedli kameduli. Klasztor na wzgórzu ufundował im król Jan Kazimierz. Chciał w ten sposób wyjednać łaskę u Boga dla trapiionej wojnami Rzeczypospolitej. Szybko okazało się, że mnisi w białych habitach za główny cel mają nie tylko pobożne życie, zgodne z jedną z najsurowszych zakonnych reguł w Europie, ale także rozwój gospodarczy powierzonych im ziem. Puszczańska okolica zmieniła się

Ulica Kościuszki, kamienica nr 76, lata 30. XX w.

Kosciuszki Street, tenement no. 76, 1930s

THE HISTORY

This story has begun over 300 years ago, amidst the forest, which then grew in the very spot occupied today by the city of Suwalki. Nearby, about 15 kilometers to the east, the Carmaldolese monks settled on a peninsula on the Wigry Lake. The monastery on the hill was founded by King John Casimir. In this way he was seeking the Grace of God for the war-torn Polish Commonwealth. Soon it was seen that the main purpose of the monks in white robes was not only devout life, in accordance to one of the strictest orders in Europe, but also economic development of the land under their care. The forest area was quickly transformed into a thriving economy. In 1720 Suwalki received city rights. As it might be expected of the spiri-

Kościół św. Aleksandra bez wież wysadzonych przez hitlerowców w 1944 r.

St. Alexander's Church without the towers, which were blown up by Nazi soldiers in 1944

w dobrze prosperującą gospodarkę. To zakonnicy założyli Suwałki, w 1720 roku nadano im prawa miejskie. Jak przystało na duchowych ojców miasta w 1710 roku zbudowali kościół parafialny. Drewniana świątynia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego stanęła na terenie dzisiejszego parku Konstytucji 3 Maja. Potem spłonęła. Dzisiaj w odległości kilkudziesięciu metrów od tego miejsca, po przeciwnych stronach parku, wznoszą się dwa kościoły. Najbliżej dawnej świątyni kamedułów znajduje się kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa. Fakt ten upamiętnia tablica na zewnętrznej ścianie kościoła. O ojcach założycielach najmocniej przypomina jednak druga świątynia, pw. św. Aleksandra. Klasycystyczna konkatedra jest biała, jak habity kamedułów. Znad wejściowych scho-

Konkatedra św. Aleksandra obecnie

St. Alexander's co-Cathedral, present day

tual fathers of the city, they raised a church here in 1710. The wooden temple under the invocation of the Raising of the Holy Cross was located in the area where the Konstytucji 3 Maja Park is today. The temple has then burnt down. Nowadays within a short distance from this place, two churches are standing tall, on opposite sides of the park. The closest one to the old temple is the Church of the Heart of Jesus. This fact is signified with a plaque on the outer wall of the building. However, it is the other temple – St. Alexander's Church, which is most strongly connected to the founding fathers. A classicistic co-cathedral is white, like the robes of the Camaldolese monks. Figures of two monks above the front steps – one of St. Romuald, the founder of the order, the other of St. Benedictus, gaze down upon all who enter the temple. Both sculptures were moved here from the monastery in Wigry.

Ratusz Miejski w Suwałkach, lata 60. XX w.

City Hall in Suwałki, 1960s

Herb miasta Suwałki

The Coat of Arms of the city
of Suwałki

dów na każdego wchodzącego spoglądają figury dwóch mnichów: św. Romualda, założyciela zakonu i św. Benedykta. Rzeźby zostały przeniesione z klasztoru wigierskiego.

O wędrownie kamedułów z Wigier do Suwałk przypomina też nazwa ulicy Wigierskiej, jednej z najstarszych suwalskich ulic. Była ona częścią traktu do Wigier. Jeszcze na początku XVIII wieku stały tu domy najzamożniejszych mieszczan.

W herbie umieszczone są postaci św. Romualda (założyciela zakonu kamedułów) i św. Rocha (patrona „zadżumionych”). Warto bowiem wiedzieć, że w latach 1710–1711 Suwałki spustoszyła zaraza, podczas której zmarło ok. 90% mieszkańców miasta.

Ratusz Miejski w Suwałkach dziś

City Hall in Suwałki currently

The journey of the monks from Wigry to Suwałki is also commemorated by the name of one of the oldest streets in the city, the Wigierska Street. It was once a part of the road from Suwałki to Wigry. Even in the 18th century, houses of the wealthiest citizens were located along this street.

The coat of arms depicts the characters of St. Romuald (the founder of the Camaldolese order) and St. Roch (invoked against the Plague). It is worth knowing that in 1710-1711 the city was decimated by a pestilence, which killed almost 90% of Suwałki's inhabitants.

The city's religious past has predetermined its development and constitutes its biggest wealth to this day. Throughout the ages, people of different beliefs prayed and lived in Suwałki.

Widok na most na Czarnej Hańczy z kamienicą w tle, pocz. XX w.

The view of the bridge over Czarna Hancza with a tenement in the background, beginning of the 20th century

Religijna przeszłość zdeterminowała rozwój miasta i do dziś stanowi o jego bogactwie. Przez wieki w Suwałkach żyli i modlili się przedstawiciele różnych wyznań.

Po katolikach przyszli staroobrzędowcy, którzy uciekli z Rosji przed prześladowaniami. Molenna, przy ulicy Sejneńskiej do dziś służy wiernym tego wyznania. Suwalska świątynia jest jedną z zaledwie czterech w Polsce.

Potem, razem z wojskami zaborcy, przyszli do Suwałk prawosławni i muzułmanie. Trzy, z kilku cerkwi, zbudowanych przez prawosławnych do dzisiaj pełnią religijną funkcję. Dwie służą katolikom, są to parafialne kościoły pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa i pw. św. Apostołów Piotra i Pawła. Trzecia, dawna kaplica cmentarna, jest dzisiaj parafialnym kościołem wiernych wyznania prawosławnego. W czasach,

W miejscu kamienicy, dziś Hotel „Akvilon”

In the location of the tenement, currently the 'Akvilon' hotel

After the Catholics, came the Old Believers, who escaped the persecutions in Russia. The Molenna in Sejnenska Street has been a home of their religious ceremonies to this day. This temple in Suwalki is one of the only four in Poland.

Next, together with the partitioner's armies, the Eastern Orthodox and Muslim religions arrived in Suwalki. Three of the several Eastern Orthodox churches raised in the city still serve their religious purpose. Two of them are Catholic churches now, being respectively the Church of the Heart of Jesus and the St. Peter and Paul's Church. The third temple, a former cemetery chapel, still serves the adherents of the Eastern Orthodox Church. During the times when Suwalki was under Russian occupation, many documents, which can be now found in the National Archive in Suwalki, had been written in Cyrillic. Every inhabitant

Ulica Wawrzyńca Gałaja, lata 20. XX w.

Wawrzyńca Gałaja Street, 1920s

kiedy Suwałki były pod zaborem rosyjskim cyrylicą zapisano wiele dokumentów, które dziś znajdują się w Archiwum Państwowym w Suwałkach. Zetknie się z nimi każdy suwalczanin, który będzie próbował odtworzyć przeszłość swojej rodziny.

Do rozwoju Suwałk przyczynili się też ewangelicy. Do dzisiaj mieszkańcy tego wyznania Suwałk i okolic modlą się w świątyni pw. Świętej Trójcy, przy ulicy Kościuszki.

Ludność żydowska z kolei, przed II wojną światową, stanowiła jedną trzecią mieszkańców Suwałk. Suwalczanie pochodzenia żydowskiego mieli swoje organizacje i świątynię. Niestety, suwalska świątynia nie przetrwała. W dodatku nie zniszczyli jej ani Niemcy, ani wojenna zawierucha, ale pozwoliła na to w latach 50. władza ludowa. Na miejscu synagogi, kiedyś przy ulicy Jerozolimskiej, dziś przemianowanej na ulicę Teofila Noniewicza,

Synagoga Główna w Suwałkach, rozebrana w 1956 r., obecnie ul. Noniewiczza i teren Osiedla II

The Main Synagogue in Suwalki, taken apart in 1956, currently Noniewiczza Street and grounds of District II

of the region trying to uncover the history of their family will sooner or later encounter this alphabet.

The adherents of the Evangelical religion have also contributed to the development of the city. Even in the present day they are still holding their religious ceremonies in the Holy Trinity temple in Kosciuszki Street.

The Jewish community in Suwalki constituted over one third of the city's population before World War II. Citizens of Suwalki of Jewish origin had their own organisations and their own temple. Unfortunately, the temple has not prevailed. However, it was not destroyed by the Germans, nor by the war, but by the communist government of the 1950s. In the location of the synagogue in Jerozolimska Street, now renamed as Teofila Noniewiczza Street – named after a great doctor, community worker and one of the most distinguished citizens of Su-

Remont budynku po Żydowskim Domu Starców, lata 70. XX w.

The renovation of the former Jewish Old People's Home building, 1970s

Po remoncie, siedziba Młodzieżowego Domu Kultury w Suwałkach
After renovation, Youth Center of Culture in Suwałki

lekarza, społecznika, jednego z najbardziej zasłużonych suwalczan, znajdują się dziś bloki Osiedla II. Część suwalskich Żydów, podczas II wojny światowej została wywieziona i zgładzona na terenie dzisiejszej Litwy.

Dawni mieszkańcy Suwałk, żydzi, prawosławni, staroobrzędowcy, muzułmanie, ewangelicy i katolicy spoczywają obok siebie na cmentarzach przy ulicy Bakalarzewskiej. Suwalska nekropolia jest unikalna na skalę światową. Cmentarze są przedzielone jedynie niewysokimi murkami. Najbardziej przejmujące wraże-

walki, are now the blocks of flats of Estate II. A number of Jews from Suwałki were removed from this region during World War II and killed in the area currently within the borders of Lithuania.

The former citizens of Suwałki, Jews, Eastern Orthodox, Old Believers, Muslims, Evangelicals and Catholics alike all lay side by side in the cemeteries in Bakalarzewska Street. This necropolis is a unique place in the world. The respective cemeteries are separated from each other only by low walls. The biggest impression is

nie robi miejsce pochówku mieszkańców wyznania mojżeszowego. W czasie II wojny światowej naziszi zniszczyli cmentarz. Ocalało niewiele płyt nagrobnych. Ich okruchy zostały wkomponowane w mur znajdujący się niedaleko wejścia. Widnieją na nich ręce złożone do modlitwy, fragmenty roślin, ptaków i menory, rytualnego żydowskiego świecznika. Mało kto potrafi dziś odczytać te znaki z przeszłości, jedyne pamiątki po żydowskich mieszkańcach Suwałk.

Warto też wspomnieć, że w Suwałkach przyszła na świat Maria Konopnicka, autorka „Roty”, jednej z najważniejszych polskich pieśni patriotycznych, która w trudnych czasach pełniła rolę hymnu Polski.

Tolerancja jest wpisana w charakter Suwałk także z racji przygranicznego położenia. Do granicy z Litwą jest niecałe 30 kilometrów. A od czasu podpisania przez Polskę układu z Schengen granica jest niemal niezauważalna. W zależności od kursu złotówki i litewskiego lita, albo Polacy tłumnie robią zakupy na Litwie, albo Litwini w Suwałkach. Po obu stronach granicy pojawiają się reklamy w językach polskim i litewskim.

Dom rodzinny Marii Konopnickiej w Suwałkach, ul. Kościuszki 31, okres międzywojenny
Family home of Maria Konopnicka in Suwałki, 31 Kosciuszki Street, interwar period

made by the Jewish part of the necropolis. During World War II the cemetery was destroyed by the Nazis. Only several tombstones prevailed. Their remains were incorporated in the wall near the entrance. They represent images of hands joined in prayer, plant fragments, birds and the menorah, a ritual Jewish lampstand. There are not many people left, who can decipher these symbols of the past, the only remaining signs of Jewish presence in Suwalki.

It is also worth to mention, that Maria Konopnicka – the author of 'Rota', one of the most important Polish patriotic songs, was born in Suwalki. The words of the song served as a national anthem during the darkest days of the Polish country.

Tolerance is embedded in the character of the city also because of its location in the borderlands. It is less than 30 kilometers from Suwalki to the Lithuanian border and since the signing of the Schengen agreement by Poland, the dividing line between the two countries is almost invisible. Depending on the exchange rate of the Polish zloty and the Lithuanian lit, it is either the Poles who frequent the Lithuanian shopping centers or the Lithuanian citizens swarm to Suwalki. Bilingual advertisements can be seen on both sides of the border.

Dziś Muzeum im. Marii Konopnickiej w Suwałkach
Currently the Maria Konopnicka's Museum in Suwalki

Kamienny pomnik Marii Konopnickiej w Suwałkach, lata 70. XX w., dłuta prof. Bohdana Chmielewskiego

A stone monument of Maria Konopnicka in Suwalki by prof. Bohdan Chmielewski, 1970s

Wizualizacja placu Marii Konopnickiej, oprac. w projekcie Trans in Form

The visualisation of the Maria Konopnicka's square designed in the Trans in Form project

Pomnik Marii Konopnickiej z brązu

A monument of Maria Konopnicka cast in bronze

Plac Marii Konopnickiej w okresie II wojny światowej

The Maria Konopnicka Square during World War II

Od wielu lat współpracują też ze sobą samorzady i organizacje pozarządowe. Razem skutecznie korzystają z unijnych programów transgranicznych.

Niestety, położenie na styku granic ma też swoje minusy. Przez Suwałki przebiega międzynarodowa droga tranzytowa z południa Europy do Rygi, Tallina i Helsinek. Codziennie przez miasto przejeżdża ponad 6 tysięcy ciężarówek. Na szczęście, sytuacja ma się poprawić, bo w 2014 roku powinna rozpocząć się budowa obwodnicy Suwałk. W Suwałkach zaplanowano też budowę dworca szybkiej kolei Rail Baltica oraz lotniska lokalnego. Wtedy położenie przy ruchliwym szlaku znowu stanie się atutem, tak jak było przed wiekami, kiedy nasze miasto było jednym z głównych przystanków na tracie wiodącym do Petersburga.

Widok na ul. Noniewiczza od strony placu Marii Konopnickiej

Noniewiczza Street view from the Maria Konopnicka Square

The self-governments and non-governmental organisations of both countries have been cooperating together for many years. They both successfully utilize the European Union's cross-border programmes.

Unfortunately, being located so near the borderlines also has some drawbacks. An international transit road connecting the south of Europe with Riga, Tallin and Helsinki, runs through Suwałki. Each day, over 6 thousand trucks drive through the city. Fortunately, this situation is to improve quite soon, as the construction of the Suwałki ring road is going to commence in 2014. There are also plans to construct a local airport and a Rail Baltica railway station in Suwałki. Maybe then the fact that the city is situated on a busy route will become an advantage, as it was in the past when Suwałki was one of the main stop on the way to Sankt Petersburg.

Ulica Kościuszki – widok z wieży ratusza miejskiego w kierunku północnym, lata 70. XX w.

Kosciuszki Street – view from the City Hall tower towards the north, 1970s

Ulica Kościuszki – widok dzisiaj

Kosciuszki Street – current view

ARCHITEKTURA

Choć od założenia grodu nad Czarną Hańczą minęły trzy wieki, do dziś zachowały się tu ślady drewnianej przeszłości. Aby poczuć klimat dawnych lat wystarczy wybrać się na spacer ulicami Wawrzyńca Gałaja, Stefana Żeromskiego, czy Wigierską. Niemal wszystkie domy są tam drewniane. Przy wielu przetrwały charakterystyczne dla Suwalszczyzny zdobione ganki, przeszklone kolorowymi szybkami.

THE ARCHITECTURE

Although three ages have passed since the settlement on Czarna Hancza was founded, fragments of its wooden past are still visible there. In order to feel the atmosphere of the past years one has to stroll down the Gałaja, Żeromskiego or Wigierska Streets. Almost every house along these streets is wooden. Many of them still have decorative porches with colourful, small windows, typical for the Suwalszczyzna region.

Dawny budynek Resursy Obywatelskiej, okres międzywojenny

The building of the former citizens' club, interwar period

Miejską perłą jest ulica Tadeusza Kościuszki, dawniej Sankt Petersburgska, czyli główna ulica przy trakcie do Petersburga. Zabudowana jest gęsto klasycystycznymi kamienicami, z których większość została starannie odrestaurowana przez suwalski samorząd. Przy tej ulicy i w jej najbliższym otoczeniu znajdują się trzy świątynie, miejski park, ratusz, Resursa Obywatelska, gdzie mieści się Muzeum Okręgowe, Muzeum im. Marii Kopnickiej, zlokalizowane w domu, gdzie przyszła na świat poetka oraz apteka z wyposażeniem z początku XX wieku, do dziś czynna. Wśród zabytkowej zabudowy powstają właśnie dwa nowoczesne hotele. Doskonale wkomponowały się w dawny układ miejski.

Unikalne przy ulicy Kościuszki są ozdobne, kute balkony, z takimi samymi podporami. Wszystkie są zawieszane na wysokości pierwszego piętra. Nie ma drugiego miasta w Polsce, gdzie na główną ulicę wy-

Obecnie siedziba Muzeum Okręgowego w Suwałkach

Currently the headquarters of the Regional Museum in Suwalki

The pearl of the city is Tadeusza Kosciuszki Street, formerly known as Sankt Petersburg Street, which is the main street on the route to Sankt Petersburg. It is filled with classicistic tenements, most of which have been restored by the city council. In the vicinity of this street there are three temples, the city park, the city hall, the Citizens Club now housing the Regional Museum, Museum of Maria Konopnicka located in her family house and a pharmacy filled with equipment from the beginning of the 20th century, which is still serving its purpose. In the midst of this historic setting, two modern hotels are now being built. They are cleverly incorporated in the city's historic spatial layout.

Ulica Chłodna, okres międzywojenny

Chlodna Street, interwar period

chodzi tyle balkonów. Pod tym względem Suwałki można śmiało porównać do włoskiej Werony. Balustrady balkonów są bogato zdobione, najczęściej motywami roślinnymi. W tym samym stylu utrzymane są niektóre bramy.

Kolejnym skarbem są budynki pokoszarowe. Znajdują się przy wszystkich drogach wylotowych z miasta. Powstały w czasach, kiedy stacjonowały tu wojska carskie. Carska cegła wyraźnie różni się od tej, którą spotykamy na Mazurach. Jest jaśniejsza, ponadto cegły były układane w inny wzór.

Żołnierskie tradycje, ale już polskiego wojska, stanowią do dziś jeden z najważniejszych elementów tożsamości miasta. Przed wojną Suwałki stały bowiem kawalerią. Stacjonowały tu: 2 Pułk Ułanów Grochowskich, 3 Pułk Szwoleżerów Mazowieckich i 4 Dywizjon Artylerii Konnej. W życiu mieszkańców wrosły poranne apele i świąteczne parady kawalerzystów. O chlubnej tradycji przypomi-

Ulica Chłodna współcześnie

Chłodna Street currently

The ornamental wrought iron balconies in Kosciuszki Street are one of a kind. They are all placed at first-floor height. There is no other city in Poland, where the main street would be decorated with so many balconies. In this respect, Suwalki may be compared to the Italian city of Verona. The balustrades of these balconies are lavishly decorated, mainly with flower motifs. Some of the gates have been made in a similar fashion.

Another treasure are the old barrack buildings. They can be found on all the roads leading out of the city. They were created, when the tsarist armies were stationed here. The tsarist brickwork is clearly different from the one normally used in this region. It is brighter and laid in a different pattern.

Apteka przy ul. Kościuszki przed I wojną światową
The pharmacy in Kosciuszki Street before World War I

na coroczny „Piknik Kawaleryjski”, organizowany przez Muzeum Okręgowe. Wtedy na ulice Suwałk wracają ułani na koniach.

Również w architekturze tradycja płynnie łączy się z nowoczesnością. Z jednej strony restaurowane są zabytkowe kamienice w centrum, z drugiej powstają nowe budynki.

Nowoczesny kompleks architektoniczny jest budowany na osiedlu mieszkaniowym „Północ”, które dotychczas uchodziło za sypialnię Suwałk. Przy ulicy Jana Pawła II oddano do użytku aquapark. Po sąsiedzku, jeszcze w 2012 roku, ukończona zostanie budowa miejskiego domu kultury z salą teatralno-koncertową, mogącą pomieścić siedmiuset widzów. Inwestycje zostały dofinansowane z funduszy

Apteka przy ul. Kościuszki dziś

The pharmacy in Kosciuszki Street present day

Military tradition, albeit of the Polish military, are one of the most important elements of the city's identity even in present times, for before the war Suwalki were strong with cavalry. The 2nd Grochowski Lancer Regiment, the 3rd Mazowiecki Light Cavalry Regiment and the 4th Mounted Artillery Division were stationed here. The morning assemblies and cavalry parades during national holidays became a part of the city's life. This great tradition is commemorated every year by the annual 'Cavalry Picnic', organized by the Regional Museum. During this day, the streets of Suwalki are alive again with the sound and sight of lancers and their horses.

Also the architecture seamlessly combines the traditional and the modern. On the one hand, historic tenements are being renovated in the city center and on the other hand new buildings are being created.

Budynek Sądu Okręgowego w Suwałkach, lata 20. XX w.

The building of the Regional Court in Suwałki, 1920s

unijnych. Dzięki temu powstała zupełnie nowa przestrzeń, która ma szansę stać się drugim, nowoczesnym centrum miasta. Między aquaparkiem i domem kultury staną rzeźby, które powstały podczas wspólnego pleneru twórców litewskich, białoruskich i polskich, pod kierunkiem prof. Andrzeja Strumiły, znanego artysty, filozofa i dobrego ducha Suwalszczyzny.

Ciekawym przykładem nowoczesnej architektury jest też patio Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, przy ulicy Teofila Noniewicza. Przeszklony hol, z przezroczystym mostkiem nad głowami i płytkim zbiornikiem wodnym tym bardziej zasługuje na uwagę, że powstał na miejscu podwórka-studni budynku, w którym mieścił się

Obecnie Archiwum Państwowe w Suwałkach

Currently the National Archive in Suwałki

A modern architectural complex is being built in the housing estate 'North', which is regarded as the 'bedroom of Suwałki'. An aqua park has been opened recently in Jana Pawła II Street. Adjacent to it, the construction of the municipal Center of Culture with a theatre-concert hall for 700 people is planned to be finished this year. These investments were co-funded by the European Union. They shall create a completely new area, which has a chance to become the second, modern city center. Between the aqua park and the center of culture, there will be sculptures created during the joint outdoor event of Lithuanian, Belarusian and Polish sculptors under the guidance of prof. Andrzej Strumillo, a known artist, philosopher and a good spirit of the Suwalszczyzna region.

Budynek Urzędu Wojewódzkiego w Suwałkach (1975-1998)

Voivodship Office in Suwałki (1975-1998)

Obecnie Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Suwałkach, widok patio
Currently State Higher Vocational School in Suwalki, view of the patio

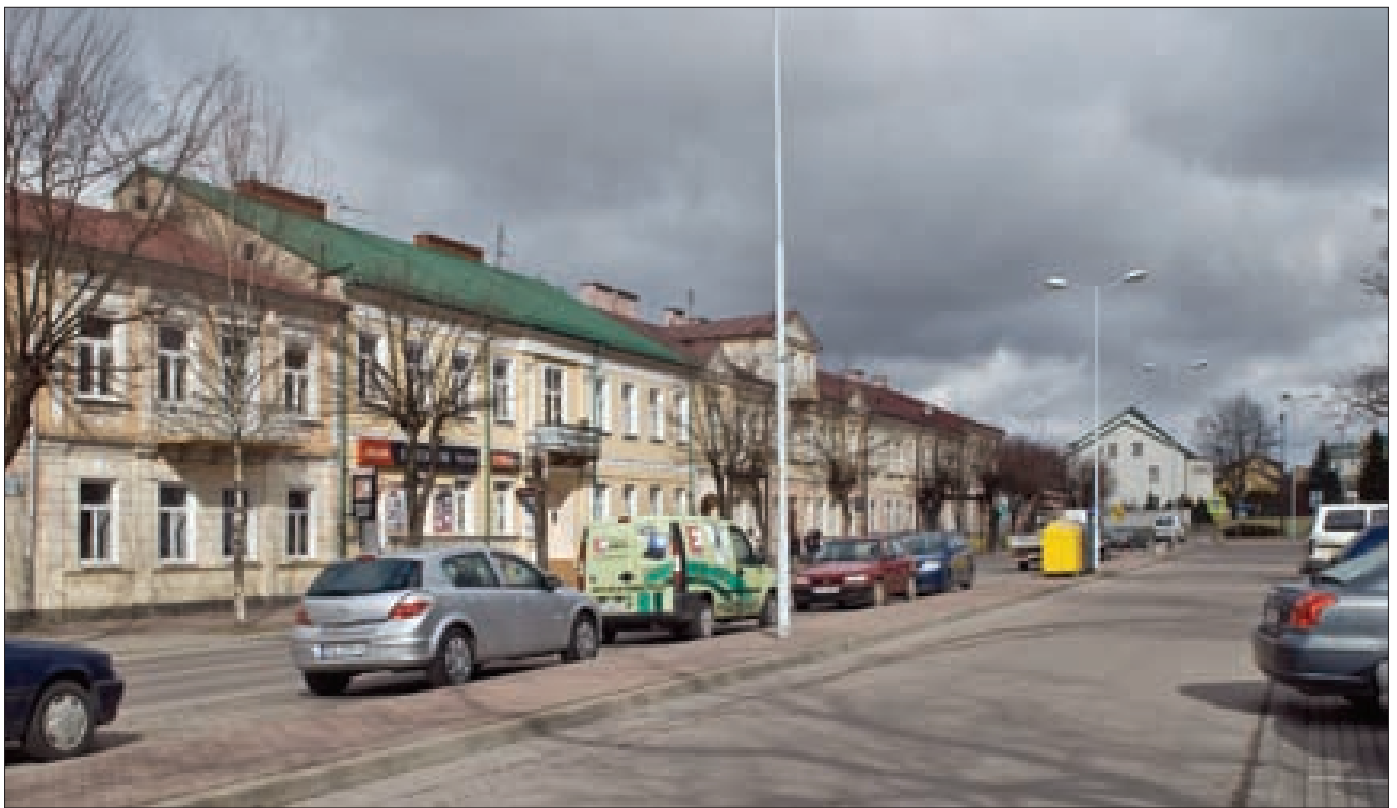

Perspektywa ul. Ogrodowej, dziś Hamerszmita, przed I wojną światową

A perspective on the Ogrodowa Street (currently Hammerszmit's Street), before World War I

Urząd Wojewódzki w Suwałkach. Ponury, socjalistyczny gmach przeszedł udaną architektoniczną metamorfozę.

Zmieniają się też budynki wielorodzinne. Osiedla, które powstały w ostatnich latach znacznie różnią się od peerelowskich bloków. Spełniają nie tylko najwyższe standardy mieszkaniowe, ale także estetyczne.

To samo miejsce obecnie
The same place currently

U wylotu ulicy pomnik Papieża Jana Pawła II dłuta prof. Gustawa Zemly

A monument of Pope John Paul II by Prof. Gustaw Zemla at the end of the street

An interesting example of modern architecture is also the patio of the State Higher Vocational School in Noniewicz Street. The glazed hallway, with a transparent bridge and a shallow water basin is also worth noticing due to the fact, that it was created in the location of the yard and well of the old Voivodship Office building in Suwalki. The grim, socialistic edifice underwent a successful architectural metamorphosis.

The multiple dwellings have also taken on a new shape. The estates created in the recent years are in stark contrast to the socialist blocks of flats. They comply not only to the highest living but also aesthetic standards.

Typowe osiedle mieszkaniowe, lata 90. XX w.

A typical housing area, 1990s

Nowe osiedle przy ul. Papieża Jana Pawła II
The new housing estate in Jana Pawla II Street

Skrzyżowanie ul. Dwernickiego i Kościuszki, lata 70. XX w.

The intersection of Dwernickiego and Kosciuszki Streets, 1970s

GOSPODARKA

Gospodarczego ducha tchnęli w miasto, niewątpliwie, kameduli. Można powiedzieć, że to oni zakładali pierwsze przedsiębiorstwa, w dzisiejszym rozumieniu tego słowa. Parali się rybołówstwem, przetwarzali dary lasu, wydobywali rudy, stawiali huty i organizowali handel. Suwałki, jeszcze przez prawie osiemdziesiąt lat, po 1720 roku, kiedy otrzymały prawa miejskie, były własnością zakonników. Biali mnisi musieli opuścić te ziemie wraz z kasacją ich dóbr przez władze pruskie.

W 1816 roku Suwałki zostały stolicą województwa augustowskiego. Nastął „złoty wiek”, także dla rozwoju gospodarki. Miasto miało dużo do zaoferowania zarówno mieszkańcom, jak i przyjezdnym.

Wybudowany przy tym skrzyżowaniu Hotel „Velvet”

The 'Velvet' hotel built at this intersection

THE ECONOMY

The spirit of economic growth was introduced in the city by the Camaldolese monks. It might be even said that it was they, who founded the first enterprises, according to the contemporary definition of the word. They dealt with fishing, wood processing, mining of ore, creating mills and organizing trade. Suwalki, for nearly eighty years after 1720, when they were given municipal rights, were owned by the white monks. They were forced to abandon these lands due to cassation of their properties by the Prussian government.

Wiatrak holender na północnych obrzeżach miasta, obecnie ul. Kościuszki oraz teren w obrębie ulic Stefana Żeromskiego i Gabriela Narutowicza, pocz. XX w.

Dutch windmill on the northern outskirts of the city, currently Kosciuszki Street and the area between the Stefana Żeromskiego Street and Gabriela Narutowicza Street, beginning of the 20th century

Nadzieja prosperity zaświeciła jeszcze w 1975 roku, kiedy Suwałki stały się stolicą województwa. W 1998 roku po kolejnej reformie utraciły jednak ten status. Dziś w Suwałkach mieszka blisko 70 tysięcy osób. Znajduje się tu siedziba władz miejskich i powiatowych.

Filarem miejskiej gospodarki są przedsiębiorstwa rodzinne.

Szansą gospodarczą jest Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna, na terenie której w Suwałkach działają 23 firmy. SSSE systematycznie powiększa się także o podstrefy poza Suwałkami. Największym atutem działania w strefie są ulgi podatkowe dla zlokalizowanych tam przedsiębiorstw.

Ten sam widok ul. Kościuszki obecnie

The same view present day Kosciuszki Street

In 1816 Suwalki became the capital of the Augustowskie Voivodeship. This was also the 'golden age' for its economy. The city had had a lot to offer both to its citizens and visitors.

The hope for prosperity arose again in 1975, when Suwalki became the capital of a Voivodeship. In 1998, after another administrative reform, the city lost this status. Currently, Suwalki has the population of around 70,000. It is the location of municipal and county administration.

The foundation of the city economy are family enterprises.

An economic chance for Suwalki is the Suwalki Special Economic Zone, where currently operate 23 companies. The SSEZ is regularly expanded by incorporating new

FADOM – dawna Suwalska Fabryka Domów, obecnie teren SSSE

FADOM – the old Suwałki House Factory, currently SSSE grounds

Nowo wybudowana siedziba Parku Naukowo-Technologicznego
Polska-Wschód w Suwałkach sp. z o.o.

The newly-built headquarters of the Scientific-technological Park
Poland-East in Suwałki LLC

Hala produkcyjna CDM sp. z o.o. na terenie SSSE
CDM LLC production hall in the SSSE grounds

Suwalski samorząd jest też większościowym udziałowcem Parku Naukowo-Technologicznego Polska-Wschód sp. z o.o. Jego głównym celem jest wspomaganie rozwoju nowych technologii i ułatwienie transferu pomysłów z nauki do biznesu. Młodzi przedsiębiorcy uzyskują tu pomoc w prowadzeniu biznesu, a ci nieco bardziej doświadczeni otrzymują wsparcie kadry naukowej uczelni wyższych.

subzones beyond Suwalki. The biggest benefit of operating within the zone are various tax exemptions.

The City of Suwalki is a majority shareholder in the Science-Technological Park Poland-East LLC in Suwalki. Its main purpose is to support the development of new technologies and streamlining the transfer of ideas from science to business. Young entrepreneurs will find help here with running their business, whereas the more experienced ones will receive the support of a qualified staff of higher education institutions.

Ulica Utrata w latach 80. XX w., w tle budowa Wojewódzkiej Stacji Weterynarii

Utrata Street in the 1980s, the construction of the Voivodship Veterinarian Station visible in the background

KOMUNIKACJA

Na jednej z najpiękniejszych archiwalnych suwalskich fotografii zachował się wizerunek dorożkarza, siedzącego na koźle dorożki. W tle widać schody i białe, wysokie kolumny kościoła pw. św. Aleksandra. Jeszcze po II wojnie światowej u stóp konkatedry można było zamówić kurs dorożką. Minęło trochę lat, w mieście przybyło ulic i rumaki zostały zastąpione przez konie mechaniczne, ale tradycja nie umarła. Nadal pod kościołem św. Aleksandra na chętnych czekają taksówki.

Główny układ komunikacyjny miasta również nie zmienił się od tamtych czasów, oś komunikacyjna rozciąga się z południa na północ, tak jak dawny trakt wiodący do

Ruch tranzytowy na ul. Utrata w Suwałkach

Transit traffic in Utrata Street in Suwalki

THE TRANSPORT SYSTEM

In one of the most beautiful archive photos of Suwalki, there is an image of a carriage and its driver. In the background one can see the steps and white, tall columns of the St. Alexander's Church. Even after World War II one could still go for a ride in one of such carriages. Several years have passed, new streets appeared in the city and horses have been replaced by mechanical ones, but the tradition did not die away. Taxis still wait for passengers at the steps of St. Alexander's Church.

Also, the main road system of the city has not changed since those times. The main traffic axis stretches from south to north, as was in the past the main route leading to Peters-

Przystanek autobusowy, lata 80. XX w Suwałkach

Bus stop in Suwalki, 1980s

Petersburga. Z tym, że z południa, od strony Augustowa, na północ, w stronę granicy z Litwą, ciągną teraz tiry. Poza ulicami tranzytowymi miasto pozostaje jednak przyjazne dla kierowców. W Suwałkach nie stoi się w korkach, a dojazd z najbardziej odległego krańca do centrum nie zajmuje więcej niż 10 minut.

Dobrze dopasowany do potrzeb mieszkańców jest rozkład komunikacji miejskiej. W 2011 roku w tej dziedzinie dokonano wręcz rewolucyjnych zmian. Z Osiedla Północ, gdzie mieszka jedna trzecia suwalczan, do centrum można dojechać praktycznie co pięć minut. Tablice świetlne na przystankach informują o czasie oczekiwania na kolejny autobus i jego trasie.

burg. The only difference is that now, from Augustow in the south towards the northern border with Lithuania, trucks fill the roads. Apart from the transit routes, the city remains driver-friendly. There are no traffic jams in Suwalki and it only takes 10 minutes to reach the center of the city from its outskirts.

The public transport system is smartly tailored to the needs of the citizens. Year 2011 brought on revolutionary changes in this respect. From the 'North' estate, housing a third of the city's population, a bus leaves towards the center every five minutes. The electronic information boards at bus stops inform the passengers of the waiting time and the route of the next bus.

Bikers also have no reasons to complain. Bike paths create a thick web, spanning all regions of the city. These paths also enable bikers to venture outside the city towards Sejny and Jeleniewo.

Elektroniczna tablica informacyjna, element zmodernizowanego systemu transportu miejskiego w Suwałkach
An electronic information board, an element of the modern city transportation system in Suwalki

Skrzyżowanie ul. Noniewicza i Sejneńskiej, lata 70. XX w.

Noniewicz and Sejenska Street intersection, 1970s

To samo skrzyżowanie obecnie

The same intersection currently

Powodów do narzekań nie mają też rowerzyści. Ścieżki rowerowe tworzą gęstą pajęczynę, która oplata wszystkie rejony miasta. Rowerowymi trasami można też wyjechać z miasta w kierunku Sejnu i Jeleniewa.

Do Suwałk można też dotrzeć pociągiem. Podróż z Warszawy trwa pięć godzin, ale wkrótce ulegnie ona znacznemu skróceniu, bo Suwałki znajdują się na projektowanej trasie szybkiej kolei europejskiej Rail Baltica. Stąd będzie można kontynuować podróż do Wilna, Rygi i Tallina. A stamtąd promem do Helsinek.

Suwałki is also accessible by train. The journey from Warsaw lasts five hours, but will soon be shortened drastically as Suwałki will be joined to the fast European railway system – Rail Baltica, which is currently under development. From here you will be able to travel further on to Vilnius, Riga and Tallin and from there, take a ferry to Helsinki.

Stara kotłownia miejska, lata 70. XX w.

The city's old boiler house, 1970s

Budynek dworca PKS w Suwałkach, zaadaptowany z kotłowni miejskiej
The building of the Suwałki bus station, formerly the city's boiler house

ZIELEŃ

Suwałki są zielonym miastem. Parki, trawniki, skwery stanowią dwie trzecie powierzchni miasta. Największa ostoja przyrody to teren wzdłuż Czarnej Hańczy, która przepływa przez sztuczny zalew Arkadia. Nad rzeką można spotkać ptaki różnych gatunków, a nawet bobra. Wzdłuż rzeki niedawno zbudowano ścieżki spacerowe i rowerowe. Postawiono stylowe oświetlenie. Dzięki temu cały rok można tu obcować z przyrodą.

Zielonym sercem Suwałk jest park Konstytucji 3 Maja. Założony w pierwszej połowie XIX wieku, w stylu angielskim i zmodernizowany kilka lat temu, znów jest dumą suwałczan. Dawniej o to, żeby atrakcyjnie wyglądał od wczesnej wiosny do późnej jesieni dbał parkowy ogrodnik. To on dobierał gatunki drzew, krzewów, kwiatów i innych roślin ozdobnych i komponował je w oryginalne wzory. Park był ogrodzony, zamykano go na

„Ścieżka rowerowa” w Suwałkach, lata 80.

'Bicycle path' in Suwalki, 1980's

Ścieżka rowerowa nad zalewem Arkadia

Bicycle path at the Arkadia reservoir

THE GREENERY

Suwalki is a green city. Parks, lawns and squares constitute over two thirds of the city's area. The largest nature sanctuary is the region along the Czarna Hancza river, which flows through the artificial Arkadia reservoir. The river is home to various species of birds and even beavers. Bike and walking paths have recently been created along the river bank. These are well lit, which enables visitors to experience nature all year round.

The green heart of Suwalki is the Konstytucji 3 Maja Park. Founded in the first half of the 19th century as an English park and modernized a few years ago, this park is again considered the pride of the city. In the past, the park was in the hands of the park gardener, whose job was

Park miejski w Suwałkach, lata 50. XX w.

City Park in Suwalki, 1950s

noc. Zimą parkowe alejki zamieniały się w lodowisko. Park jest wpisany do rejestru zabytków.

Nie można też zapomnieć, że zielone Suwałki są doskonałą bazą wypadową do spotkań z naprawdę nieskażoną naturą. Jednym z najbardziej atrakcyjnych obszarów jest Suwalski Park Krajobrazowy z unikalną rzeźbą polodowcową. Charakterystyczne dla niej są pagórki i małe jeziorzka, zwane oczkami. Tuż za wschodnią granicą Suwałk rozpościera się Wigierski Park Narodowy z jeziorem Wigry. Na terenie parku znajdują się ścieżki dydaktyczne i rowerowe. Wielu amatorów przyciąga splot Czarną Hańczę. Ta wodniacka trasa jest uważana za jedną z najatrakcyjniejszych w Polsce.

to maintain its appealing looks from early spring to late autumn. He was responsible for choosing the trees, bushes, flowers and other plants adorning the park and planted them in decorative compositions. The park was surrounded with a fence and was closed down every night. During winter, the park alleys transformed into an ice-rink. The park is entered into the Register of Historic Monuments.

One also cannot forget, that the green city of Suwalki is an excellent excursion base for those wanting to encounter nature in its purest form. One of the most attractive regions is the Suwalki Landscape Park and its unique postglacial relief. A very characteristic feature are its hills and small lakes called ponds. Just past the eastern edge of the city there is the Wigry lake and the Wigry National Park. In the park visitors will find educational and bike paths. A very popular feature is canoeing down the

Obecnie ścieżka wzdłuż parku Konstytucji 3 Maja
Currently the path along the Konstytucji 3 Maja Park

Dawna fontanna w parku miejskim w Suwałkach
The old fountain in the Suwałki City Park

Miłośnicy przyrody na pewno znajdą też wiele powodów do satysfakcji, wypatrując rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Najbardziej wytrawni tropiciele mają szansę spotkać wilka.

Wizerunki zwierząt Suwalszczyzny co roku są umieszczane na suwałkach, lokalnych dukatach. Dotychczas wyemitowano już monety z bobrem, wigierską sieją, nockiem łydkowtосym i rakiem szlachetnym. W tym roku grono to powiększy wilk szary.

Lokalne dukaty z wizerunkiem wilka szarego

Local ducats with the image of a grey wolf

Przebudowana fontanna w parku Konstytucji 3 Maja w Suwałkach

The rebuilt fountain in the Konstytucji 3 Maja Park in Suwalki

Czarna Hancza river. This water route is considered as one of the most attractive ones in Poland.

Nature enthusiasts will surely find many reasons to feel satisfied, discovering many species of plants and animals. The most experienced trackers may even have a chance of spotting a wolf.

Images of the region's animals are placed every year on 'suwals', which are the local ducats. The animals already included on the coins are the beaver, the whitefish, the pond bat and the noble crayfish. This year, the ducats will feature the image of the grey wolf.

Przebudowa koryta rzeki Czarna Hańcza przy OSiR w Suwałkach

The reforming of the stream channel of Czarna Hancza near OSiR in Suwałki

Jaz na rzece Czarna Hańcza, doprowadzający wodę do zalewu Arkadia w Suwałkach
The weir on Czarna Hancza river, leading water to the Arkadia reservoir in Suwalki

Mecz na stadionie SKS Wigry

A football game at the SKS Wigry stadium

MINIEURO'2011 w Suwałkach

MINI EURO 2011 in Suwalki

SPORT

Trudno wskazać dyscyplinę sportu, której nie uprawia się w Suwałkach. I to zarówno na amatorskim, jak i na zawodowym poziomie. Miasto ma własny, obecnie drugoligowy klub piłkarski „Wigry” i pierwszoligową męską drużynę siatkarską Ślepsk. Międzynarodowe sukcesy odnoszą żeglarze, skupieni w Uczniowskim Klubie Żeglarskim „Grot”, modelarze i pływacy. Królową tej ostatniej dziedziny sportu jest

THE SPORTS

It is hard to name a sport discipline, not present in Suwalki, whether on an amateur or professional level. The city has its own football club ‘Wigry’, currently in the 2nd division as well as a major league male volleyball team Ślepsk. Sailors from the Sailing Club ‘Grot’, model-makers and swimmers are also a source of international success. The queen of the latter discipline is Joanna Mendak, who won a gold medal at the Paralympic

Rozgrywki badmintonu na hali OSiR

A badminton match at the OSiR sport hall

Joanna Mendak, zdobywczyni złotego medalu na olimpiadzie dla niepełnosprawnych sportowców w Pekinie. Mistrzem świata oldbojów jest też Marek Krejpcio, nieustrudzony trener karate kyokushin, który miłością do tej sztuki walki zaraził setki suwalczan.

Na olimpijskim poziomie jeszcze do niedawna stał też badminton, niszowa dyscyplina, która w mieście nad Czarną Hańczą przeżywała złoty wiek.

Nikt natomiast nawet nie próbuje zliczyć amatorów biegaczy, rowerzystów, skateowców, jeżdżących na rolkach, trenujących na siłowniach, w salach fitness, grających w koszykówkę, piłkę ręczną i rosnącej w siłę grupy miłośników nordic walking. Zimą ci wszyscy aktywni suwalczanie przypinają narty i łyżwy. Ruszają się po prostu dla zdrowia. Są ich tysiące.

Rozgrywki I-ligowego zespołu siatkarskiego Ślepsk Suwałki w wyremontowanej hali sportowej OSiR

A match of the 1st League volleyball team Ślepsk Suwałki in the renovated OSiR sport hall

Games in Beijing. A veteran world champion is also Marek Krejpcio, a longtime trainer of kyokushin karate, who spreads his love of martial arts among the citizens of Suwałki.

Badminton also was, until recently, at championship level. This not very popular sport discipline is experiencing a 'golden age' in the city.

Nobody is even attempting to count the numerous amateur runners, bikers, skaters, rollers, gym and fitness enthusiasts, basketball and handball enthusiasts, or the growing number of Nordic-walkers. All of them swap their gear out for skis and ice-skates in winter. They practice for health and they are many.

The sport base in Suwałki can also match the best ones found in Poland. In 2011, a modern football stadium with a heated pitch was opened. The reconstruction of this sport facility

Dawne tereny zalewu Arkadia

Past territories of the 'Arkadia' reservoir

Pod względem standardów miejskiej bazy sportowej Suwałki mogą śmiało konkurować z najlepszymi w Polsce. W 2011 roku oddano do użytku nowoczesny stadion piłkarski z podgrzewaną murawą. Jego przebudowa była możliwa dzięki dotacji z UE. W mieście są trzy „Orliki”, boiska przeznaczone dla młodych sportowców. Dwa lata temu otwarto aquapark z basenem sportowym, na którym odbyły się już mistrzostwa Polski, basenem rekreacyjnym z dziką rzeką, biczami, masażami wodnymi oraz kompleksem saun i grotą solną.

Niedawno zmodernizowano też halę Ośrodka Sportu i Rekreacji, położoną przy zalewie Arkadia. Na hali pojawiła się ścianka wspinaczkowa. Wkrótce w pobliżu hali powstanie park linowy. Bliskość basenu, miejskiego kąpieliska, skateparku, boiska do siatkówki plażowej i ścieżek rowerowych sprawia, że teren przy zalewie jest prawdziwym sportowym centrum miasta.

was possible with the help of European Union subsidies. The city has three football pitches called 'Orliki', for younger players. An aqua park with a sport swimming pool was opened two years ago and it hosted the Polish National Championships. This facility also contains a recreational pool with a wild river, water jets and massage and a complex of saunas and a salt grotto.

The sport hall of the Center of Sport and Recreation, near the Arkadia reservoir, has also been recently renovated. The newest addition to the equipment is a climbing wall. Soon, in the vicinity of the center, a ropes course will be opened. The proximity to the swimming pool, city beach, skate park, beach volleyball court and bike paths makes the area around the reservoir the most active in the whole city center.

Zalew Arkadia obecnie. Plac zabaw nad zalewem Arkadia
Arkadia reservoir currently. Playground at the Arkadia reservoir

Dawna hala targowa na terenach pokoszarowych w Suwałkach, lata 90. XX w.

Old Trade Hall in the former military base grounds in Suwałki, 1990s

Stare obiekty pokoszarowe zastąpiły nowe budynki Miejskiego Centrum Usług Publicznych, Kultury i Sportu: aquapark z pływalnią, otwarty w 2010 r.

The old army buildings were replaced by new buildings of the City's Public Service, Culture and Sport Center: aquapark and swimming pool, opened in 2010

Sala koncertowo-teatralna, planowany termin otwarcia: jesień 2012

A theatre-concert hall, scheduled opening date: Autumn 2012

Koncert w parku Konstytucji 3 Maja dawniej

A concert in the Konstytucji 3 Maja Park in the past

Koncert „Ten Years After” podczas Suwałki Blues Festival’2010

‘Ten Years After’ concert during the 2010 Suwałki Blues Festival

KULTURA

Muzyka, teatr, sztuki plastyczne i fotografia to wiodące dziedziny sztuki w Suwałkach. A dzięki temu, że ofertę kulturalną tworzy nie tylko samorząd, ale także bardzo aktywne organizacje pozarządowe, każdy może odnaleźć coś dla siebie.

Niewątpliwie, największym wydarzeniem kulturalnym w ostatnich latach stał się letni Suwałki Blues Festival. Jego organizatorami są Regionalny Ośrodek

THE CULTURE

Music, theater, plastic arts and photography are the leading forms of art in Suwałki. The cultural life of the city is managed not only by the administration but also by active non-government organisations. This means a large choice of activities for everyone.

With no doubt, the biggest cultural event in recent years has been the Suwałki Blues Festival. It is being organized by the Regional Center of Culture and Arts and

Muszla koncertowa w parku Konstytucji 3 Maja, lata 90. XX w.

Band shell in the Konstytucji 3 Maja Park in Suwalki, 1990s

Kultury i Sztuki oraz Urząd Miejski. Przez trzy dni i noc na kilku plenerowych scenach i w restauracjach słyszeć wtedy wyłącznie bluesa. Do Suwałk przyjeżdżają największe gwiazdy tego gatunku muzycznego z całego świata. Suwalski festiwal był wielokrotnie wyróżniany przez krytyków muzycznych, polubili go też fani, którzy co roku przyjeżdżają z całej Polski i z zagranicy.

W Suwałkach nie brakuje też okazji do posłuchania muzyki klasycznej. Samorząd finansuje Suwalską Orkiestrę Kameralną „Camerata dell’Arte”. W letnie wieczory orkiestrę można usłyszeć w parku Konstytucji 3 Maja.

W kilkunastu grupach twórczych skupieni są miłośnicy teatru i tańca. Organizują liczne festiwale, jak „Suwalskie Teatr-Akcje”, „Wigraszek”, „Muszelki Wigier” i „Marzeńtańce”.

Jarmark Folkloru na scenie w parku Konstytucji 3 Maja w Suwałkach
Folklore Fair on the stage in Konstytucji 3 Maja Park in Suwalki

the City Office. For three days and nights blues music can be heard from the various open-air stages and from restaurants. Famous blues musicians from all over the world come to Suwalki to take part in this event. The festival received much praise from music critics and it is also popular among blues fans, who come here from every corner of Poland and Europe every year.

There are many opportunities to enjoy classical music in Suwalki as well. The authorities are financing the Suwalki Chamber Orchestra 'Camerata dell'Arte'. On summer evenings, the ensemble can be heard in the Konstytucji 3 Maja Park.

Kiosk z gazetami na placu Marszałka Józefa Piłsudskiego, okres międzywojenny

News stand in the Marshall Jozef Pilsudski's Square, interwar period

W Suwałkach działają cztery galerie sztuki: Centrum Sztuki Współczesnej – Galeria Andrzeja Strumiły, „Chłodna 20”, prezentująca malarstwo, fotograficzna „Pacamera” i najmniejsza „Galeria jednego obrazu”. Swoją galerię ma też centrum handlowo-rozrywkowe „Suwałki Plaza”. Wystawy malarstwa, fotografii i archiwaliów są prezentowane także w Muzeum Okręgowym, Muzeum im. Marii Konopnickiej, Bibliotece Publicznej im. Marii Konopnickiej i Archiwum Państwowym.

Atrakcje z historią w tle przygotowuje przez cały rok Muzeum Okręgowe. W Szwajcarii, niedaleko dawnego cmentarzyska jaćwieskiego, odbywa się „Festyn Jaćwieski”. Do tradycji ułańskich nawiązuje „Piknik Kawaleryjski”. Istniejąca przy Muzeum Okręgowym Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Garnizon Suwałki” organizuje również re-

More than a dozen creative groups gather enthusiasts of dance and theatre. They organize various festivals, such as the 'Suwalskie Teatr-Akcje', 'Wigraszek', 'Muszelki Wigier' and 'Marzeńtańce'.

There are four art galleries operating in Suwalki: the Center of Modern Art – a gallery of Andrzej Strumillo, 'Chłodna 20' with its paintings collection, the photographic 'PAcamera' and the smallest 'One Painting Gallery'. The shopping-entertainment center 'Suwalki Plaza' has its own gallery as well. Exhibitions of paintings, photography and archive materials are also held in the Regional Museum, the Maria Konopnicka's Museum, the Maria Konopnicka's Library and the National Archive.

Many historical festivities are being prepared throughout the year by the Regional Museum. In Szwajcaria, near an old Yotvingian cemetery, the 'Yotvingian Festival' is held. The lancer tradition is upheld by the annual 'Cavalry Picnic'. The Historical Reenactment Group 'Suwalki Gar-

Obecnie Galeria jednego obrazu, od 2010 r.

Currently the One-painting Gallery, since 2010

Dawne więzienie carskie w Suwałkach, lata 80. XX w.

The old tsarist prison in Suwalki, 1980s

konstrukcje upamiętniające najważniejsze wydarzenia w dziejach miasta. Do udziału w nich są zapraszani mieszkańcy.

Ważnym wydarzeniem dla suwalskiej kultury będzie oddanie do użytku pod koniec 2012 roku nowoczesnej sali teatralno-koncertowej, która pomieści siedmuset widzów. Do tego samego gmachu przeniosą się też dwa miejskie domy kultury. Budowa centrum była możliwa dzięki dofinansowaniu Unii Europejskiej.

Warto wspomnieć też o kulturze tradycyjnej. Artystami ludowymi z Suwalszczyzny opiekują się etnografowie z Regionalnego Ośrodka Kultury i Sztuki. W ROKiS działa Zespół Pieśni i Tańca „Suwalszczyzna”, zaś jarmarki folklorystyczne organizowane kilka razy w roku wpisały się na stałe w życie miasta.

Budynek dawnego więzienia wkomponowany w Centrum Handlowo-Rozrywkowe „Suwałki Plaza”, otwarte w 2010 r.

The building of a former prison integrated with the 'Plaza' shopping and entertainment center in Suwałki, opened in 2010

rison' by the Regional Museum organizes reenactments commemorating the most important events in the city's history. Citizens are encouraged to participate.

An event important to the city's culture will be the opening of a modern theater-concert hall seating seven hundred people, which will happen near the end of this year. Two local Centers of Culture will move their headquarters to this building as well. The construction of this building was possible with the help of European Union funds.

The traditional culture is worth mentioning too. Folk artists are being overseen by ethnographers from the Regional Center of Culture and Arts. Within the Center there is a Song and Dance Group 'Suwalszczyzna', and folklore festivals, organized a few times a year, are now a regular aspect of the city life.

Zakłady Drobiarskie w Suwałkach w latach 70. XX w.

The Poultry Production Plant in the 1970s

CZAS WOLNY

Jeżeli ktoś się w Suwałkach nudzi, to tylko na własne życzenie. Miłośnicy sztuki mają do wyboru wydarzenia kulturalne z każdej dziedziny. Suwalczanie, którzy lubią sport również mają doskonałe warunki do uprawiania wszystkich dyscyplin.

Wiele też w ciągu ostatnich trzech lat zmieniło się na lepsze, jeżeli chodzi o ofertę handlową. Minęły już czasy, kiedy suwalczanie wyjeżdżali na zakupy do Białegostoku, Warszawy, czy na Litwę. Na terenie miasta powstały hipermarkety sieci Tesco, OBI, Lidl. W Centrum Handlowo-Rozrywkowym „Suwałki Plaza”, oprócz butików znanych marek, działa też nowoczesne kino, gdzie wyświetlane są filmy w technologii 3D. Bu-

Teren po byłych Zakładach Drobiarskich, obecnie plac św. Krzyża i rondo turbinowe
Area of the old Poultry Production Plant, now the St. Cross square and roundabout

THE LEISURE TIME

If someone is bored in Suwalki, it is only their own fault. Art enthusiasts have a choice of cultural events from nearly every category. Sport fanatics also have excellent conditions to practice their chosen disciplines.

The shopping opportunities have also increased in the past few years. Forgotten are the times when citizens of Suwalki would go shopping to Białystok, Warsaw or to Lithuania. Large megastores have opened in the city, such as Tesco, OBI or Lidl. In the shopping-entertainment center 'Suwalki Plaza', apart from boutiques of well-known brands, visitors will find a modern cinema, which displays movies in 3D technology.

dowa tych centrów była możliwa dzięki dobrej współpracy inwestorów prywatnych z suwalskim samorządem.

Podsumowując, gdyby ktoś w wielkim skrócie chciał opisać, jak żyje się w Suwałkach, trzeba by powiedzieć, że Suwałki mają wszystkie zalety dużego miasta z jego udogodnieniami i miejskimi rozrywkami, a przy tym zachowały przyjaznego ducha miasta średniej wielkości, gdzie nie stoi się godzinami w korkach, gdzie można jeszcze odnaleźć ciszę i spokój, pójść nad rzekę pokarmić kaczki, gdzie mieszkańcy się raczej znają i zwyczajnie lubią.

Takie miasto na ludzką miarę.

The construction of these centers was possible thanks to the cooperation of private investors with the Suwałki administration.

To sum up, if one would like to choose a phrase to describe the life in Suwałki, it would have to be that Suwałki have all the benefits of a big city, with all the advantages and entertainment, maintaining at the same time the spirit of a small town, where no one is frozen in traffic for hours and where one can find peace and quiet, go down to the river to feed the ducks and where the citizens know each other and like each other as well.

It's a sort of city for the people.

Młodzież z zespołów teatralnych na ul. Kościuszki

Teenagers from theatrical groups in Kosciuszki Street

Wydawca / Published by:

URZĄD MIEJSKI W SUWAŁKACH / CITY OFFICE OF SUWALKI

ul. Mickiewicza 1, 16-400 Suwałki

tel: +48 87-562-80-00, fax: +48 87-562-80-98

e-mail: org@um.suwalki.pl

www.um.suwalki.pl

Tekst / Text by: Agnieszka Szyszko

Zdjęcia / Photos by:

Ewa Całka – s. 5 dół po lewej

Jan Chojnacki, archiwum prywatne – s. 4 góra po prawej

Krzysztof Adam Grabowski – s. 3, 59, 69

Mariusz Grzelak – s. 4 góra po lewej

Leszek Holf-Zych – s. 4 dół po prawej

Łukasz Kamiński – s. 5 góra po prawej

Ireneusz Maksymiuk, AIM – s. 23 góra

Izabela Muszczyńko – s. 5 dół po prawej

Piotr Sawicki – s. 1

Andrzej Sokółski – okładka, s. 11, 13, 15, 19, 21, 23 dół, 25, 27, 29, 33, 35, 37, 39, 41, 43, 45, 46, 47, 49, 51, 53, 55, 63, 71 dół, 77, 79, 81

Zbigniew Wisiecki, archiwum prywatne – s. 4 dół po lewej

Tomasz Zubilewicz, archiwum prywatne – s. 4 góra pośrodku

Andrzej Zujewicz – s. 5 góra po lewej, 31, 61, 73, 75

Archiwum Państwowe w Suwałkach, Roman Łysonek – s. 22, 36, 40, 42, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 60, 64, 66, 70, 72, 74, 78

Archiwum Państwowe w Suwałkach, Tadeusz Smagacz – s. 12, 18, 26, 58, 62, 80

Muzeum Okręgowe w Suwałkach – s. okładka, 2, 8, 9, 10, 14, 16, 17, 20, 24, 28, 30, 32, 34, 38, 44, 68, 76

Archiwum OSiR w Suwałkach – 67, 71 góra

Archiwum Miasta Suwałki – 57, 65, 83

Realizacja / Realization: NAVIGATOR studio s.c. we współpracy z Urzędem Miejskim w Suwałkach / NAVIGATOR studio s.c. in cooperation with the City Office of Suwałki

Opracowanie edytorskie / Editor: Andrzej Sokółski, Marta Konopko

Opracowanie graficzne / Design: Bogdan Suprun

Tłumaczenie / Translation: Mateusz Sochoń

Korekta / Editing: Halina i Marek Ławniccy

Druk / Print: Drukarnia ORTHDRUK

SUWAŁKI 2012

Dziękujemy Archiwum Państwowemu w Suwałkach i Muzeum Okręgowemu w Suwałkach za udostępnienie archiwalnych zdjęć oraz współpracę przy opracowaniu niniejszej publikacji.

We would like to extend our gratitude to the National Archive in Suwałki and the Regional Museum in Suwałki for allowing access to their archive photos and their cooperation in preparing this publication.

Publikację tę wydano dzięki środkom z Unii Europejskiej. Odpowiedzialność za treść niniejszej publikacji ponoszą wyłącznie jej autorzy; w żaden sposób nie odzwierciedla ona poglądów Unii Europejskiej.

This publication has been produced with the assistance of the European Union. The content of this publication is the sole responsibility of the author and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

Part-financed by the European Union (European Regional Development Fund and European Neighbourhood and Partnership Instrument)

